

Çevrim İçinden Çevrim Dışına: İşpanyol Indignados Hareketi

İhsan KONAK¹

Atıf/©: KONAK,İhsan, Çevrim İçinden Çevrim Dışına: İşpanyol Indignados Hareketi, Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi 2023/8 (1): 113-128

Öz

İnternet ve sosyal medya uygulamaları artık hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu teknolojiler hemen hemen her alanda kullanılmaktadır. Demokrasinin krizine ilişkin tartışmaların yapıldığı bir dönemde bu teknolojilerin siyasal katılıma ve aktivizme yeni bir boyut kazandırdığı düşünülmektedir. 2011 yılı bu varsayımın teste tabi tutulduğu bir zaman dilimidir. Farklı ülkelerde ortaya çıkan protesto hareketleri, internet ve Twitter, Facebook gibi sosyal medya uygulamalarını yoğun ve etkin bir biçimde kullanmışlardır. Çevrim içinde oluşan veya örgütlenen sanal cemaatler çevrim dışına sokaklara ve meydanlara çıkmışlardır. Bu hareketlerden bir tanesi de İşpanya'da ortaya çıkan *Indignados* (Öfkeliler) Hareketi'dir. Dönemin sosyalist hükümetinin kemer sıkma politikalarına ve ekonomik krize ilişkin aldığı tedbirlere öfkelenen İşpanyollar meydanlara çıkmışlardır. Çevrim içinde başlayan aktivizm, çevrim dışına yansımıştır. Bu çalışma *Indignados* Hareketini, internet teknolojileri ve çevrim içi uygulamaları kullanımı açısından ele almaktadır. Bu çalışmada öncelikli olarak bu teknolojilerin demokratik potansiyeline ilişkin kavramsal çerçeve ele alınmış ve sonrasında *Indignados* Hareketi bu çerçevede değerlendirilmiştir. Bu çalışma ortaya konulurken Türkçe yazılmış kaynakların azlığı ve yazarın İşpanyolca bilmemesi nedeniyle çoğunlukla ikincil kaynaklara -İngilizce literatüre- başvurulmuştur. Çalışma sonucunda *Indignados* Hareketi'nin çevrim içinden çevrim dışına çıkma konusunda çevrim içi uygulamaları etkin bir biçimde kullandığı tespit edilmiştir. Böylece, bu hareketi oluşturan bireylerin temel kaygıları ve talepleri daha görünür hale gelmiştir. Tek bir örnek olay bağlamında internet ve çevrim içi uygulamaların potansiyeline ilişkin bir genelleme yapılamasa da bu uygulamaların nasıl kullanıldığı ve olası faydaları ortaya konulabilir.

113

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Hareketler, Indignados Hareketi, Sanal Cemaatler, İnternet Teknolojileri, Sosyal Medya Uygulamaları

¹Öğr.Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, ihsankonak2015@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2119-3369

Geliř/Received: 17 Mart 2023, **Kabul/Accepted:** 21 Mayıs 2023

From Online to Offline: The Spanish Indignados Movement

Citation/©: KONAK, İhsan, From Online to Offline: The Spanish Indignados Movement, Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi 2023/8 (1): 113-128

Abstract

Internet and social media applications have become an integral part of our lives. These technologies are utilized in almost every aspect of society. In a period marked by discussions on the crisis of democracy, it is believed that these technologies have added a new dimension to political participation and activism. The year 2011 served as a time when this assumption was put to the test. Protest movements that emerged in different countries made extensive and effective use of internet and social media platforms such as Twitter and Facebook. Virtual communities formed or organized online took to the streets and public squares. One such movement was the Indignados (Outraged) Movement that originated in Spain. Spaniards, angered by the austerity measures and economic crisis imposed by the socialist government at the time, took to the streets. What began as online activism manifested in offline actions. This study focuses on the Indignados Movement in terms of its utilization of internet technologies and online applications. Initially, the conceptual framework regarding the democratic potential of these technologies is examined, followed by an evaluation of the Indignados Movement within this framework. Due to the scarcity of Turkish-language sources and the author's lack of proficiency in Spanish, this study heavily relies on secondary sources, primarily English literature. The findings of the study reveal that the Indignados Movement effectively utilized online applications to transition from the virtual realm to offline actions, thereby making their concerns and demands more visible. While it is not possible to make a generalization about the potential of the internet and online applications based solely on a single case, this study aims to shed light on how these applications were utilized and their potential benefits.

Keywords: Virtual Community, Indignados Movement, Internet Technologies, Social Media Applications

Giriş

Günümüzde siyaset, siyasi tartışma ve dolayısıyla demokrasi bilgisayarsız ve internetsiz düşünülemez. Bilgisayarlar ve internet, siyasi uygulamalarla ve demokrasinin gerçekleştirilmesiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı hale gelmiştir (Hoff ve Bjerke, 2005: 150). Ancak genel olarak demokrasi için olduğu gibi, kamusal alanlarda farklı ve birbiri ile çatışan görüşlerin olması, internet demokrasisi için de geçerlidir (Möbner ve Kitcher, 2017: 14). Bir yandan, eleştiriye imkân tanıdığı ve ‘katılımcı’ yurttaşlığın hayata geçirilmesinde etkili olduğu için internetin muazzam bir demokratik potansiyele sahip olduğu düşünülür (Nisbet ve ark., 2012: 252). Kısa ve uzun vadede internetin yaygınlaşmasının demokrasinin yayılmasına, demokrasinin de internetin yaygınlaşmasına yardımcı olacağı iddia edilir (Evans, 2019: 24). Öte yandan, internetin demokratik potansiyelinden şüphe duyanlar veya bu potansiyele inandırmayanlar da mevcuttur. 1990'lardan bu yana, internet aktivizmi ve yeni medyanın çeşitli siyasi hareketler tarafından nasıl etkili bir şekilde kullanıldığına dair artan tartışmalar vardır. 2011 yılının da âdeta bu tartışmaların sınındığı bir laboratuvara dönüştüğü söylenebilir.

2011 Baharı, dünya çapında huzursuzluklar, isyanlar, ayaklanmalar ve hatta devrimlerin yaşandığı, çoğu ya sonbahara kadar devam eden ya tekrarlanan ya da hiç bitmeyen bir dönem olarak tarih kitaplarında yerini alacaktır (Peña-López ve ark., 2014: 189). 2011 yılı, toplumsal hareketler tarihine demokratik siyaset talebinin yoğun olarak dile getirildiği bir dönem olarak damga vurmuştur (Papa ve Milioni, 2016: 290). O dönem küresel protesto döngülerinin ortak noktası, yalnızca küresel mali krizle ilgili söylemleri değil, aynı zamanda sosyal medyayı yaygın olarak kullanmalarındır (Gerbaudo, 2012: 4). Bu protesto döngüsünde İspanya’da ortaya çıkan *Indignados* Hareketi de internetten ve dijital medya uygulamalarından yaygın bir şekilde istifade etmiştir. Bir blogcu ağı tarafından başlatılan (Kaldor ve ark., 2012: 16) *Indignados* Hareketi eylemcileri interneti ve çevrim içi uygulamaları etkin bir şekilde kullanmışlardır. İspanyol *Indignados*'ları plazalara gitmiş ve *acampadas* adı verilen yerleşim yerlerinde kamplar kurmuşlardır. 15 Mayıs gecesinden başlayarak bu kamplarda birkaç hafta kalmışlardır. Hareket, bilgi ve iletişim teknolojilerinin koordinasyon, iletişim ve (politik) müzakere için çok önemli araçlar olarak kullanılması ile hızla tüm ülkeye yayılmıştır (Peña-López ve ark., 2014: 189). Hareketin etkisi sadece İspanya ile sınırlı kalmamış ve diğer Avrupa ülkelerinde de gözlemlenmiştir.

Bu çalışma *Indignados* Hareketi’ni internet ve dijital uygulamaları kullanımı açısından ele alan örnek olay odaklı nitel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Çalışmada öncelikle internet ve dijital uygulamaların demokratik potansiyeline ilişkin kavramsal çerçeve ortaya konulmuştur. İnternet teknolojisinin demokratik potansiyeline ilişkin farklı görüşler teorik bağlamda değerlendirilmiştir. Sonrasında bu husus İspanyol *Indignados* Hareketi çerçevesinde incelenmiştir. İnternetin ve dijital medya uygulamalarının hareket açısından önemi ve kullanımı ele alınmıştır. Tek bir örnek olay bağlamında internet ve çevrim içi uygulamaların potansiyeline ilişkin bir genelleme yapılamasa da bu uygulamaların nasıl kullanıldığı ve olası faydaları ortaya konulabilir. Bu çalışma ortaya konulurken Türkçe yazılmış kaynakların azlığı ve yazarın İspanyolca bilmemesi nedeniyle çoğunlukla ikincil kaynaklara -İngilizce literatüre- başvurulmuştur.

Kavramsal Çerçeve

İnternet demokrasisine inananlar, internet lehine dört iddiada bulunarak webin ve dijital araçların potansiyelinde ısrar ediyorlar (Buchstein, 1997: 250-251). Otoriter rejim karşıtlığı, kolay erişim, eleştirel kamusal alan ve evrensel erişimin demokratikleşmeyi teşvik eden etmenler olduğu düşünülür. İnternet teknolojilerinin ve sosyal medya uygulamalarının kullanım yaygınlığı, alternatif düşüncelere imkân tanınması ve farklı bir kamusal alan açması hem otoriter rejimleri hem de demokratik ülkeleri etkilemektedir. Bu teknolojilerin otoriter rejimler üzerinde demokrasiyi

kolaylaştırıcı etkisi olduğu düşünülürken; demokratik ülkeler için de demokrasi derinleşmesi ve tabana yayılması noktasında faydalı olacağı öngörülür.

Otoriter Rejim Karşıtlığı

Özgür ve bağımsız medyanın demokratik süreçteki işlevi çok önemlidir. Aynı zamanda, medya otoriter rejimler için de bir destek mekanizmasıdır (Zaid, 2016: 50). Geleneksel medya, hükümetin içerik üretimini tekelleştirmesine izin veren tek yönlü, hiyerarşik bir yapıya sahiptir (J. Abbott, 2012: 335). Demokratik olmayan rejimlerde, geleneksel medya, yaygın anlayışı yönetici sınıfının görüşleri çerçevesinde sınırladığı ve bunun sonucunda, otokratik kurumlara ve güç ilişkilerine karşı çık(a)mayan uysal bir neslin (Howard, 2011: 100-101) yetiştirilmesi hedeflendiği düşünülür. Günümüzde ise geleneksel medyanın yerine siyasal işleyiş açısından internet ve dijital platformların yeni aracı kurumlar olarak öne çıktığı söylenebilir. Geleneksel siyasi partilerin ve eski medyanın, internet çağında artık eski işlevselliklerini devam ettiremeyecekleri (Persily ve Persily, 2018: 74) iddia edilir. İnternet, eski güç yapılarına meydan okuyor, yeni ittifakları destekliyor ve yeni bilgi türlerinin geliştirilmesine katkıda bulunuyor (Arif, 2016: 6). Böylece, internet ve yeni sosyal medya, insanları içeriğin hem tüketicisi hem de üreticisi haline getirerek bu ilişkiyi doğrudan etkiliyor. Bireysel kullanıcılar kendi hikâyelerini yükleyebilir ve bilgi paylaşarak ve baskıcı rejimlerin sansür önlemlerinden kaçınarak gazeteci olabilirler (J. Abbott, 2012: 335). Günümüzde internetin herhangi bir totaliter varlık tarafından kontrol edilmeyen diyalogları kolaylaştırarak demokratik sanal toplulukları teşvik ettiği düşünülür. Otoriter ülkeler, küresel ekonomide varlıklarını sürdürmek istiyorlarsa daha şeffaf olmaya zorlanacaklardır. Böylece internet, insan haklarını ve demokrasiyi kolaylaştıracaktır (Buchstein, 1997: 250). Demokratikleşmenin doğrudan bir nedeni olmasa da, internetin otoriter rejimlerin seçeneklerini sınırlandırması, en azından teknolojinin her zamankinden daha fazla sayıda insanı birbirine bağlaması, güçlendirmesi ve bilgilendirmesi hususunda (J. Abbott, 2012: 350) demokratikleşmeye katkıda bulunduğu düşünülür.

İnternetin demokrasi üzerindeki etkisini vurgulayan en yaygın savlardan biri "diktatörün ikilemi"dir. Bu görüşe göre, internet yalnızca küresel ticareti mümkün kılmakla kalmıyor, aynı zamanda hükümetleri iletişimsel sınırlarını diğer uluslara açık tutmaya da zorluyor. Önermeye göre, sürekli iletişim akışı, ticari faaliyet ve bilgilerin yanı sıra demokrasi ile ilgili bilgilerin etkili bir şekilde iletilmesine izin verir. Halk, internetin sağladığı olanaklarla hükümet ve siyasetle ilgili endişelerini ortaya koyma imkânını elde eder (Shah ve ark., 2018: 2). Ayrıca internet ve yeni iletişim teknolojileri sayesinde propaganda ve sansür gibi muhalif sesleri bastırmaya yönelik geleneksel taktikler son yıllarda daha az etkili olmaktadır. Vatandaşlar artık hükümetlerin söylemlerini daha önce hayal bile edilemeyecek şekillerde teyidini yaparak propagandanın değerini azaltabilmektedir. Ayrıca, internetin bastırılması olumsuz ekonomik ve ticari sonuçlara yol açabilir (J. Abbott, 2012: 344). Bu bağlamda, internet otoriter rejimler için hem fayda sağlamakta hem de kendi rejimlerine zarar vermektedir.

Otoriter rejimlerde internet bir iletişim aracından daha fazlasıdır; aynı zamanda siyasi değişim ve dönüşüm için bir araçtır (J.P. Abbott, 2001: 100). İnternetin yaygınlaşması vatandaşların daha çeşitli içeriklere erişmesine yardımcı olur ve bu da demokrasi arzusunu artırır. Talep, otoriter devletlerde demokratik geçiş olasılığını güçlendirir ve yeni demokrasilerde demokratik kurumları güçlendirerek "aşağıdan yukarıya" demokratikleşmeyi teşvik eder (Nisbet ve ark., 2012: 252). Otoriter rejimlerde internet kullanımının yaygınlaşması, demokrasilerden farklı olarak protestoları kolaylaştırıyor. Otoriter ülkelerdeki protestoların sayısı internet kullanımının bir sonucu olarak artıyor. Siber uzayda bilgi akışını bastırmaya yönelik otoriter çabalara karşın, internet kullanımı otoriter rejimlerde bilgi akışını hızlandırıyor. Artan bilgi akışının, birbirini tamamlayan dört

nedensel yolla otoriter ülkelerdeki protestolar üzerinde olumlu bir etkisi vardır: (1) muhalif hareketlerin iletişim maliyetlerini düşürerek; (2) tutum değişikliğini teşvik ederek; (3) potansiyel göstericilerin bilgi belirsizliğini azaltarak; ve (4) etkileyici filmlerin, resimlerin ve fotoğraf karelerinin harekete geçirmesiyle (Ruijgrok, 2017: 498) otoriter rejimlerdeki eylemciler, siyasi değişim ve reformu etkilemek için interneti bir truva atı olarak kullanabilirler. Belgelerin, ses ve video dosyalarının dağıtılması, benzer düşünen kişiler arasında bağlantı, e-posta dilekçeleri, yazılım ve daha geleneksel protesto biçimlerini örgütlemenin bir yolu olarak internetin ilerici kullanımlarından sadece birkaçıdır (J.P. Abbott, 2001: 100).

İnternet, otoriter rejimlerin kontrolünde olmayan yeni bir siyasi alan yaratır. Söz konusu rejimler açısından internetin ve çevrim içi platformların yarattığı fırsatlardan yararlanıp aynı zamanda kendi halklarını bu imkânlardan mahrum bırakma gibi bir seçenek gözükmemektedir. Artık vatandaşlar geleneksel medya dışında çok fazla alternatif haber kaynaklarına sahiptir. Otoriter rejimlerin söylemleri anlık teyit ettirilmektedir. Bu bağlamda internetin ve çevrim içi uygulamaların otoriter rejimleri zorladığı görülebilir.

Kolay Erişim

Kolay erişilebilirlik, internetin ve çevrim içi araçların bir diğer avantajı olarak düşünülür. Her kuruluş, siyasi parti veya çıkar grubu internette düşük bir maliyetle materyal yayımlayabilir. İnternet, vatandaş açısından bu bilgilere anında ve filtresiz erişim sağlar. Ayrıca internet televizyon, radyo veya basılı medyaya nazaran çok daha düşük bir maliyetle siyasal iletişim sağlayabilir (Buchstein, 1997: 250). İnternet sayesinde her vatandaş kendini ifade etme konusunda eşit erişime sahiptir (Shah ve ark., 2018: 7). Bilgi, kullanıcılar tarafından daha kolay erişilebilir olduğu ve düşük maliyetle sunulabildiği için internette daha başarılı bir şekilde kullanılabilir. Bilgi eşitliğine erişim ve sınırsız erişim, demokrasi ve demokratikleşme söylemi için gereklidir. Bu unsurun, internet sayesinde mümkün olabileceği (Gimmler, 2001: 31-32) düşünülür. Etkileşimi teşvik ettiği için internetin, demokratik süreci olumlu etkilediği değerlendirilir.

Geleneksel ana akım medyaya kıyasla, internet teknolojisi 'sıradan insanların' büyük bir izleyici kitlesine ulaşma yeteneğini önemli ölçüde artırır. Televizyon (devlet veya özel fark etmeksizin), radyo veya gazeteler tarafından sansürlenmeden bir web sayfası oluşturmak ve başkalarıyla fikir alışverişinde bulunmak oldukça basit ve ucuzdur. Katılımcıların cinsiyet, yaş, ırk veya sosyoekonomik durum gibi bilgileri açıklamaları gerekmediğinden, sanal iletişim yüz yüze iletişimden daha eşitlikçidir (Hoff ve Bjerke, 2005: 142). Araştırmalar, internetin eylemcilerin katılım repertuarlarını çeşitlendirmesine, mekânsal ve zamansal sınırların ötesine geçmesine ve protesto etkinliklerine katılımı daha etkin bir şekilde örgütlemesine yardımcı olabileceğini gösterir (Theocharis ve ark., 2015: 203).

İnternet üzerinden kaynaklara ve bilgilere dünyanın her yerinden erişilebilir (insan haklarıyla ilgili tahminen 1.000.000 web sayfası vardır). Yüzlerce ülkeye özgü çalışma grubu (Uluslararası Af Örgütü, Madde XIX, Yeryüzü Dostları, Greenpeace ve diğerleri), dünya çapındaki otoriter siyasi sistemlerdeki eylemleri ve olayları belgeliyor ve sıklıkla geleneksel medya aracılığıyla elde edilemeyen bilgileri belgeleyip ortaya koymaktadır (J.P. Abbott, 2001: 101). Çin, İran ya da eski Yugoslavya gibi otoriter devletlerde yaşayan insanlar internet sayesinde bilgiye ücretsiz erişebilir (Gimmler, 2001: 33). İnternet, muhalif vatandaşların statükoya daha düşük bir maliyetle meydan okuyacak şekillerde bilgilenmelerine ve örgütlenmelerine yardımcı olur. Dijital medya, sınırlı iletişim ve örgütsel kaynaklara sahip sivil toplum kuruluşlarının görüşlerini duyurmasına, ağları birbirine bağlamasına ve toplu eylemi koordine etmesine yardımcı olur (Lee, 2017: 64). Eylemciler, erişim kolaylığından, minimum işlem maliyetlerinden, geniş bir izleyici kitlesine potansiyel erişimden, görece demokrasiden ve katılım için fırsat eşitliğinden yararlanır (Leane, 2010: 379).

İnternetin kolay erişilebilirlik özelliğinin vatandaşların ve eylemcilerin siyasal iletişimini ve örgütlenmelerini kolaylaştırdığı görülebilir.

Eleştirel Kamusal Alan

Kamusal alan, bireylerin ve grupların kimliklerini ifade edebildiği ve bütünleştirebildiği, politik ve sosyal etkileşim alanıdır (Gimmler, 2001: 22). Habermas'ın yaygın bir şekilde atıfta bulunulan ve herhangi bir demokrasinin kalbinde yer alan kamusal alan anlayışı geniş bir bakış açısı sağlar. Düşünsel açıdan, Habermas'ın kamusal alanı, hem hükümet gücünden hem de özel, kurumsal etkiden bağımsız olan ve kamusal, sivil meseleler üzerine tartışmaların yapılabileceği bir toplum içindeki alandır (Hill ve Sen, 2000: 127). Habermas'a göre, iletişim teknolojileri oldukça farklılaştırılmış bir kamusal alanlar ağını mümkün kılar (Habermas, 1987: 360). İnternet kamusal alanı daha 'kamuya açık ve kapsayıcı' hale getirir (Leane, 2010: 380). Eleştirel bir kamusal alan, mevcut kaynaklara eşit erişim, belirli konuları takip etmede açıklık, dış ve iç yaşamın şeffaflığı ve bağlantılı aktörlerden oluşan bir kamusal ağ gibi nitelikleri içerir (Gimmler, 2001: 25). Bu bağlamda, internetin ve çevrim içi araçların oluşumuna katkı sağladığı düşünülen eleştirel kamusal alanın demokrasi ve demokratikleşme için elzem olduğuna ve yeni bir kamusal alanın çevrim içi topluluklar aracılığıyla oluşturulduğuna ve güçlendirildiğine inanılır.

İnternetteki etkileşim ve elde edilen bilgiler, vatandaşların hükümetten ve büyük şirketlerden bağımsızlığını artırarak yerleşik güç sistemlerini bozar. İnternet, tabandan gelen aktivizm üzerine inşa edilmiş bir karşı-kamusal alan yaratır. Bireyler artık teknolojik imkânlar sayesinde ulusal sınırların ötesinde konuşabiliyor. Hükümet kontrolü ve denetimi dışında gruplar oluşturulabilir ve böylece bilgi paylaşımı mümkün olur (Buchstein, 1997: 250). İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte vatandaşlar kaynakları seferber etmek için daha fazla fırsata sahip olur. Bu durum ancak teknolojinin insanların yakın bağlarının dışına çıkmasına ve sivil toplum da dâhil olmak üzere birçok kesimden farklı bakış açılarıyla temas etmesini mümkün kıldığı ölçüde gerçekleşir. Bu durum özellikle siyasetin kurumsal alanı dışında gerçekleştiğinde internet kullanıcıları geleneksel örgütsel kaynaklara ihtiyaç duymadan siyasal katılım için seferber olabilirler (Lee, 2017: 67). Bireyler, siyasi sistemleri karşılaştırmak için interneti kullandıklarında kendilerinin dezavantajlı durumda olduğunu keşfederler ve bu dezavantajın kabul edilemez olduğuna inanırlar, bu da seferberliğe ve demokratik reform için desteğe yol açar (Stoycheff, 2020: 399).

İnternet, 'radikal demokrasi' için itici bir güç olarak düşünülür. İnternetin, ana akım kamusal alanda yer al(a)mayan marjinal grupların kendi müzakere forumlarını oluşturmasına, birbirleriyle bağlantı kurmasına ve baskın söylem ve uygulamalara karşı çıkmasına yardımcı olduğu düşünülür. Bu iddianın üç dayanağı vardır. Birincisi, internet marjinal söylemleri olanlara karşı kamuoyu oluşturmaları için iletişim alanları sağlar. Karşıt söylemleri (kimlikler, yorumlar, toplumsal tahayyüller ve diller) güçlendirmek ve geliştirmek için 'alternatif' söylemsel alanlar oluşturulur. İkincisi, internetin etkileşimi ve internete erişimi, politik olarak farklı ve coğrafi olarak ayrılmış karşıt kamu ağları ve radikal söylem ittifakları (veya ifadeleri) yaratmaya yardımcı olur ve bu da giderek daha güçlü muhalif söylemlerin oluşmasını kolaylaştırır. Kimlik ve söylemlerin duyurulması, tecrit nedeniyle zayıf düşen marjinalleştirilmiş halklara kendilerini ifade etme fırsatı tanır. Üçüncüsü, internet baskın söylemlere yönelik çevrim içi ve çevrim dışı itirazları ve dolayısıyla ana akım kamusal alanın tartışılmasını kolaylaştırır (Dahlberg, 2007: 56). Bu bağlamda ana akım kamusal alanda seslerini duyuramayan gruplar için internetin ve çevrim içi araçların kendilerini ifade edebilecek bir alan sağladığı görülebilir. Böylece kendi sanal cemaatlerini ve karşı kamusal alanlarını oluşturabilirler.

İnternet, bilgilendirilmiş çevrim içi (sanal) topluluklar aracılığıyla yeni diyalog kanalları açar. İnternet ve dijital araçlar, sonucu değil, ulusal sınırlar boyunca kolektif irade oluşturma sürecini meşrulaştırmak için bir araç olabilir (Leane, 2010: 376-377). İnternet ve dijital uygulamalar sayesinde çevrim içi bir kamusal alanın oluşumu mümkün olur. Diğer bir ifadeyle, internet demokratik bir toplumda aktif ve katılımcı bir vatandaş olmanın tüm gerekliliklerini karşılıyor gibi görünmektedir. Herkese açık ve herkes tarafından görülebilir ve benzer inançlara sahip insanları bir platformda bir araya getirerek birliği sağlayabilir. Ayrıca, herkes çevrim içi bir siyasi foruma katılabildiğinden ve görüşlerini açıkça ifade edebildiğinden, internet çok sayıda farklı bakış açılarını teşvik eder (Arif, 2016: 5-6). Bunun yanı sıra, hükümetler vatandaşların şikâyetlerine yanıt vermede başarısız olduğunda, internet, kolektif faaliyetleri örgütlemek için geçerli bir alternatif sunar (Lee, 2017: 79). Böylece, hem kamusal alana derinlik kazandırılabilir hem de kamu bilinci artırılabilir. Vatandaşların çevrim içi kamusal alana katılımının demokrasinin güçlendirilmesine yardımcı olacağı ifade edilebilir.

Küresel Erişim

İnternet yurttaşlık kavramına yeni bir boyut kazandırdı. İnternet insanların doğrudan, hızlı ve güvenli bir şekilde iletişim kurmasını sağlayan ilk küresel ortamdır. Bu sanal ortamda ulus devletler tarafından kısıtlanmayan, birbirinden uzak fakat çeşitli ve uyumlu olan siyasi topluluklar oluşturulabilir (Buchstein, 1997: 251). İnternet, katılımcı demokrasinin yeniden canlandırılması için çok uygun bir yer olarak görülüyor: milyonlarca insan tek bir sanal ortamda toplanabilir ve verimli bir yapı oluşturabilir (Konieczny, 2009: 180). Bu küresel erişim sayesinde çevrim içinde alternatif bir alan mümkün olur. Bu çevrim içi alanda kamusal meseleler üzerine tartışmalar yapılabilir ve demokratik müzakereler gerçekleşebilir.

İnternetin demokratik vadinin merkezindeki sihirli kelime etkileşimdir. İnternet, yer ve zaman sınırlarını ortadan kaldırmıştır. İnternetteki siyasal söylemler, hiç tanışmamış ve neredeyse yüz yüze görüşmeyecek kişiler arasında gerçekleşir (Buchstein, 1997: 257). İnternet sayesinde fikirler ve ürünler ulusal sınırların ötesine yayılır (Ferdinand, 2000: 11). Uluslararası hukukta mümkün olmayan coğrafi, sınır, ideolojik ve dini farklılıkları göz ardı edilerek insanlar bir araya gelir ve bilgi paylaşımı için alternatif bir platform oluşur (Shah ve ark., 2018: 2). Böylece ulusötesi toplulukların kolektif irade oluşturma olasılığına zemin hazırlanır. İnternetle güçlendirilmiş vatandaşların, seçmenlerin arzuları ve hedefleri ile onlar adına alınan siyasi kararlar arasındaki kopukluk algısını azalttığı düşünülür (Leane, 2010: 375). Böylece, sivil toplumun kamusal alanı genişler (Bohman, 2004: 144). Bu alana bilgili ve giderek daha ilgili vatandaşların katılma olasılığı söz konusu olur ve yeni bir ulusötesi siyaset için yeni bir zemin oluşturulur (Leane, 2010: 378). Vatandaşların ağ üzerinden birbiri ile etkileşime girdiği bu sanal topluluklar kolektif irade oluşturabilir ve bu da yeni ulusötesi siyasetin alt yapısını hazırlayabilir. Eş zamanlı veya eş zamansız olsun küresel erişimin gerekli örgütsel altyapıyı sağladığı görülebilir.

Karşıt Görüşler

İnternetin demokratik potansiyeline inananların yanında bu potansiyelden şüphe duyanlar veya bu potansiyele inanmayanlar da mevcuttur. Başlangıçta, bu teknolojiye erişimin bilgi önündeki engelleri ortadan kaldıracığı ve özgür siyasi düşünce için daha büyük fırsatlar yaratacağı varsayılmıştır. Bu varsayımın göre, vatandaşlar, artık hükümetlerini değerlendirirken sadece ulusal medyadan gelen bilgilerle yetinmeyecek ve dünya üzerindeki diğer örneklerle kıyaslama imkânına sahip olacaktı. İnternet kullanımı, insanların demokrasi algılarını değiştirebilecekti (Stoycheff, 2020: 391-392). Ancak söz konusu beklentiler çerçevesinden değerlendirildiğinde demokrasi hassas bir süreçtir ve demokrasinin internetin görünüşte anarşik ve herkes için özgür olmasına dayanacak

kadar güçlü olmadığından endişe edilmektedir (Mansfield-Devine, 2018: 15). Ortaya konulan demokratik tahayyül ile ağların gerçek işleyişi arasında bir uyumsuzluğun (Buchstein, 1997: 249) olduğu düşünülmektedir. İnternetin demokrasi ve demokratik süreçler üzerinde beklenen olumlu etki bırakamayacağı ileri sürülmektedir.

Başlıca ileri sürülen savlardan bir tanesi interneti ve çevrim içi teknolojilerini devletlerin de kendi çıkarları doğrultusunda kullandığıdır. Gözetim teknolojilerinin erişilebilir olduğu ve kullanımı makul görüldüğü için (ABD ve Fransa gibi en demokratik ülkeler bile bu teknolojileri kullanıyor) artık hükümetler internet özgürlüğünü kısıtlayabilir ve onun kamusal alan olarak hizmet etmesini engelleyebilir (Zaid, 2016: 51). Hükümetler vatandaşların yoğun sosyal medya kullanımına giderek daha gelişmiş uygulamalarla karşılık vermektedir. Belirli web sitelerini ve aramaları engellemek için filtreleme teknolojileri, belirli web sitelerine veya alt ağlara (YouTube veya Facebook gibi) erişimi engellemek, hücresel hizmet bağlantılarını kesmek veya ‘tüm ülkenin küresel ağlara erişimini’ engelleyerek basitçe ‘interneti kapatmak’ bu uygulamalardan bazılarıdır (J. Abbott, 2012: 335-336). Ayrıca, hükümetlerin önemli sivil aktivistleri korkutma ve caydırma girişimleri ve bu aktivistleri halktan soyutlanmaya çalışılması şaşırtıcı değildir (Lee, 2017: 62). Neredeyse her çevrim içi hareket dijital bir iz bıraktığı için, yeni iletişim ve bilgi teknolojileri, hükümetlere tüzel kişiliklere veya küçük bir gruba çok sayıda vatandaşı izleme ve potansiyel olarak onları kontrol etmesine imkân tanır (Buchstein, 1997: 250). Söz konusu imkânlar çevrim içi aktivizmi bastırmak ve ifade özgürlüğünü sınırlamak için kullanıyor. Bu durumun interneti verimsiz ve demokrasi karşıtı bir yapıya büründürdüğü düşünülür (Zaid, 2016: 56).

Öne sürülen bir diğer sav ise tüm teknolojilerin tarafsız olduğu ve bu nedenle internet ve dijital araçların aşırılık yanlısı ve demokrasi karşıtı görüşlerin veya statüko yanlısı düşüncelerin yayılması için de kullanılabilirdir. Elbette internetteki her düşünce özgürlükçü olmayacaktır. Habermas'ın hem burjuva hem de pleb (karşı) kamusal dünyaları çevrim içi 'kamusal alanında' temsil edilmektedir. Böylece vatandaşlar, kamu yararını etkileyen konularda olduğu kadar, bir toplumun ve kültürel çevrenin baskın norm ve koşullarıyla çelişen konularda da fikir alışverişinde bulunabilirler. Aynı şekilde, bazı hükümetler hükümet yanlısı sosyal medya hesapları oluşturarak kamuoyunu etkilemeye çalışabilir (J. Abbott, 2012: 351). Böylelikle, internet ve çevrim içi uygulamalar hem demokrasi için bir fırsat fakat aynı zamanda demokrasi için bir tehdit oluşturabilir. Burada önemli olan husus internetin ve dijital araçların hangi saiklerle kullanıldığıdır.

Bir diğer eleştirisi ise vatandaşların teknolojik gelişmelerden yararlanacak gerekli imkân ve kabiliyete sahip olmadığıdır. Yeni teknolojilerle etkileşimde bulunmak ve bunun toplumsal yansımalarıyla başa çıkmak için gereken bilgi ve yaratıcılığın yanı sıra gerekli becerileri öğrenme yeteneğinin yoksun olma durumuna vurguda bulunur (Gimmler, 2010: 30-31). Teknik becerilerin ve mali kaynakların eşitsiz dağılımı neticesinde, zengin bilgi işçilerinden oluşan seçkin bir çekirdek ile büyüyen bir teknolojik yoksullar sınıfı arasındaki yeni bölünmelerin toplumsal eşitsizliğe neden olacağı iddia edilir (Buchstein, 1997: 250). Ayrıca internetin etkisinin abartıldığına inanılır çünkü: 1) internet erişimi küçük, çoğunlukla şehirli orta sınıfla sınırlı; 2) önemli dijital uçurumlar hala devam ediyor; ve 3) internet kullanıcılarının çoğunluğu siyasetle ilgilenmiyor ve bunun yerine interneti arkadaşlarıyla iletişim kurmak, alışveriş yapmak, oyun oynamak veya video izlemek için kullanır (J. Abbott, 2012: 335). Ek olarak, İngilizce internette öncelikli kullanım dili olduğu için, İngilizce konuşulmayan ülkelerde erişim daha da kısıtlanmaktadır, çünkü en azından belirli seviyede İngilizce bilgisi, internete tam olarak erişim için neredeyse bir ön koşuldur. İngilizce dışındaki dil kullanımının önemli ölçüde artmasına karşın, hala tüm internet kullanıcılarının yarısından azını (% 43) ve tüm web sayfalarının yalnızca % 31'ini oluşturmaktadır. İngilizce'den sonra web siteleri için en popüler ikinci dil Japonca'dır (% 5,85), ardından Almanca (% 5,77), Çince (% 3,87), Fransızca

(% 2,96) ve İspanyolca (% 2,96) gelir (J. P. Abbott, 2001: 106-107). Tüm bu kısıtlılıkların süregelen eşitsizliklerin devamına hizmet ettiği düşünülmektedir. İnternetin demokratik hedefler için kullanımının mümkün olmadığı ve demokrasiyi ve demokratikleşmeyi destekleyecek çevrim içi dünyanın gerçekçi olmadığı ileri sürülmektedir.

Bir Sanal Cemaat Olarak Indignados Hareketi'nin Ortaya Çıkışı

Indignados (Öfkeliler) Hareketi olarak da adlandırılan 15-M Hareketi, sosyalist hükümet tedbirlerine barışçıl bir tepki olarak 15 Mayıs 2011'de İspanya'da ortaya çıkan bir vatandaş girişimidir (Ferré-Pavia ve García, 2015: 22). Hareket, bu tarihte *Democracia Real Ya!* (DRY- *Democracy Now!* - Demokrasi, Şimdi!) platformu aracılığıyla viral olarak başlamış ve yayılmıştır (Güven, 2021: 22). Bu tarih, Mısır ayaklanmasından ilham alınan ve ayaklanmanın taktiklerinin ödünç alındığı bir hareketin başladığı gün olmuştur. Gençlerin neredeyse yarısını işsiz bırakan kemer sıkma politikalarına ve ekonomik krize karşı öfkelerini dile getirmek için İspanyollar sokaklara dökülmüştür. Hareket ve eylemciler bu nedenle öfkeli anlamına '*Indignados*' ismiyle anılmaya başlanmıştır. Tahrir örneğini taklit ederek, daha önce çok az siyasi deneyimi olan bir grup genç eylemci tarafından Mısır ayaklanmasına benzer şekilde Facebook'ta yayımlanan gösteri çağrısından sonra, Madrid'in merkezindeki *Puerta del Sol* bir ay boyunca işgal edilmiştir. Hareket, bir dizi yerel meclis kurmuş ve halkın taleplerini toplamak için ülke çapında yürüyüşler düzenlemiştir (Gerbaudo, 2012: 45). İspanya'yı kasıp kavuran gösteriler diğer Batı demokrasilerine de yayılmıştır. Bunların geleneksel medyada az yer alması, geleneksel örgütlenmelerin olmaması ve ortaya atılan iddiaların genel niteliği, bu protestoların binlerce vatandaşı nasıl sokağa çıkardığı sorusunu gündeme getirmiştir (Anduiza ve ark., 2014: 750). Bu çerçevede, hareket açısından internetin ve çevrim içi uygulamaların rolü yadsınamaz. Sanal âlemde oluşan birlikteliğin, İspanyol meydanlarında vücut bulduğu söylenebilir. 'Sanal ve kentsel alanın hibritleşmesi'nin (melezleşmesinin) (Peña-López ve ark., 2014: 194) sosyal medya araçları üzerinden sağlandığı düşünülebilir. Sanal âlemde örgütlenen ve başlayan siyasal aktivizmin meydanlara yansıdığı değerlendirilebilir. Çevrim içinde başlayan ve örgütlenen hareket çevrim dışına kamusal alana yayılmıştır.

İki üniversite öğrencisi tarafından kurulan "Gerçek Demokrasi, Şimdi" isimli Facebook sayfasında yayımlanan bir manifestonun ardından İspanya'nın birçok şehrinde gösteriler düzenlenmiştir. Sosyal ağlar üzerinden örgütlenen gruplar protesto gösterileri yapmışlardır. Facebook sayfasında duyurulan '*Toma la Calle*' (Sokaklara Çıkın!) çağrısı ile 15 Mayıs günü İspanya'nın 58 şehrinde binlerce İspanyol sokaklara çıkmıştır (Büyükküpcü, 2017: 64). 16 Mayıs'ın erken saatlerinde ise beklenmedik bir şey olmuştur. Yaklaşık 40 kişilik bir protestocu grubu evlerine dönmek yerine Madrid'in ana meydanı olan *Puerta del Sol*'da kamp kurmaya karar vermiştir. Onlardan biri, bir bilgisayar korsanı grubu üyesi olan Isaac Hacksimov, durumu şöyle açıklamıştır: 'Tek yaptığımız şey, kolektif zihinsel bloğu aşan bir hareketti.' Yetkililerin onları tahliye edeceğinden korktukları için internet üzerinden destek çağrısında bulunmuşlardır. Onlara katılan ilk kişi, eylemi Twitter'dan öğrenmiştir. Ertesi gün sayıları 200'e yükselmiş ve 20 Mayıs'ta meydana yaklaşık 30.000 kişi toplanmıştır. Bu demografik patlama çevrim içine de yansımıştır (Postill, 2014: 54-55). Twitter'da #15M etiketiyle 17 Mayıs'ta 58 bin tweet atılırken, 22 Mayıs'ta tweet sayısı 200 bini geçmiştir (Büyükküpcü, 2017: 64).

Madrid'deki kamp, kampın bakımı ve toplanma sürecinin lojistiği üzerinde çalışan çeşitli komitelerin yanı sıra ortaya çıkan protesto hareketi için söylem üretmekle ilgilenen birkaç çalışma grubu etrafında büyümüştür. Öğleden sonraları herkese açık genel kurul toplantısına komiteler ve çalışma grupları katılmıştır. Hareketin aldığı destek internette ve meydana büyümüştür. #İspanyol Devrimi Twitter'da dünya çapında popüler olurken *Puerta de Sol*'da kurulan mini cumhuriyete

giderek daha fazla insan katılmış (Romanos, 2016: 250) ve kamplar hızla halk meclisleri ve komiteler tarafından yönetilen ‘şehirlere’ (Postill, 2014: 55) dönüşmüştür.

İspanya’daki mevcut demokratik ve ekonomik yapıyı eleştiren *Indignados* Hareketi, internet ve dijital uygulamaları yoğun bir şekilde kullanmıştır. Çevrim içinde örgütlenen ‘sanal cemaatler’ hızla çevrim dışında varlık göstermiştir. Hareket eş güdüm, iletişim ve siyasal düşüncelerin tartışma zemini olarak interneti ve çevrimiçi uygulamaları kullanmıştır. Hareketin, başarısını büyük oranda sosyal ağlara borçlu olduğu düşünülebilir.

Hareketin İnternet Teknolojileri ve Sosyal Medya Kullanımı

Günümüzde teknoloji, daha etkili toplu eylem biçimlerine imkân tanımaktadır (Peña-López ve ark., 2014: 190). Yeni teknolojik olanaklar ve özellikle mobil uygulamalar sayesinde kolektif eylemlere çağrı şekli değişmektedir. *Indignados* örneğinde ise sosyal medya uygulamalarının harekete geleneksel medya dışında ayrı bir hareket alanı açtığı görülmektedir.

İspanya’da yazılı medyayı sınırlayan sıkı iktisadi ve siyasal denetim, görsel-işitsel arenada daha da belirgindir. Devlete ait televizyon kanalları ülke çapında faaliyet gösterirken, Katalonya, Galıçya ve Bask Bölgesi gibi bölgesel özerk toplulukların kendi dillerinde yayın yapan kanalları vardır. Ayrıca, ticari holdinglere ait kanallar İspanya’da pazarın yaklaşık % 80’ine hâkimdir. Hükümetlerin kontrol ettikleri televizyon kanallarını kendi çıkarları için kullandıkları ve bunun da oldukça çarpık habercilikle (Faber ve Seguin, 2019: 180) sonuçlandığı düşünülmektedir. *Indignados*lar ana akım medyayı siyasal ve mali çıkarlara hizmet etmek, haberleri çarpıtmak ve toplumun geniş kesimlerini görmezden gelmekle suçlamışlardır. Buna tepki olarak, çeşitli *Indignados* kolektifleri yeni ve otonom iletişim uygulamaları ve vatandaş medyası aracılığıyla vatandaşları güçlendirmeyi amaçlayan bir dizi girişim başlatmıştır (Barbas ve Postill, 2017: 646-647). *Indignados* Hareketi, Facebook veya Twitter gibi yaygın dijital teknolojileri kullanarak basit siyasal mesajları doğrudan kamuoyuna iletmede şaşırtıcı bir başarı elde etmiştir. Bu sosyal medya paylaşımları genellikle geleneksel gazetecilik kuruluşları tarafından da haber kaynağı olarak kullanılmıştır (Bennett ve Segerberg, 2012: 742). Hareketin sosyal medyayı farkındalık oluşturmak ve vatandaşları harekete geçirmek için kullandığı (Papa ve Milioni, 2016: 293) değerlendirilebilir. Dijital medya ve sosyal ağlar toplumsal hareketler için geleneksel olmayan kolektif eylemi meşrulaştıran çerçeveler (Porta ve Andretta, 2013: 31), üretmeleri açısından alternatif bir mecra oluşturur. Geleneksel medyada yer al(a)mayan veya yer bul(a)mayan kolektif hareketler kendi alternatif haber kaynaklarını oluşturur. Bu şekilde kendi mesajlarını aracısız doğru bir şekilde kamuoyuna iletme fırsatı elde ederler. Bu çerçevede sosyal medya, çevrim içi aktivizmin temel unsuru olarak görülebilir. Sosyal medya uygulamaları, geleneksel iletişim kanallarına ve resmi organizasyonlara ihtiyaç duyulmadan kendi kendine örgütlenmeyi kolaylaştırır. Bu bağlamda, sosyal medyanın kaynak seferberliğinin ana unsuru haline geldiği ileri sürülebilir.

Indignados’a ilişkin haberlerde öne çıkan unsur, sosyal medyanın protestoların düzenlenmesindeki rolüdür. Sosyal medya devrimleri olarak tanımlanan şey, basında hareketin yeni karakterinin bir başka unsuru olarak değerlendirilmiştir. Şaşırtıcı bir şekilde, protestocuların koordinasyonunda Facebook ve Twitter’ın rolünü araç olarak tanımlayarak basın da bu sürece dâhil olmuştur. Blogların ve Facebook gruplarının adlarının yanı sıra protestocular tarafından kullanılan #nolesvotes ve #campadasol gibi etiketleri tekrarlayarak, basın kendisini fiilen hareketin bir sözcüsü haline getirmiştir (Kyriakidou ve Olivás Osuna, 2017: 468). Aynı zamanda sosyal medyanın yoğun kullanımının genç *Indignados*ların hareketin katalizörü olmasına bağlanabilir. Hareketin merkezindeki gençlerin çoğu, yeni bilgi teknolojilerinin kullanımı konusunda herhangi bir zorluk

çekmemiştir. Çünkü çoğu iyi eğitim almış üniversite öğrencileri veya mezunları, kitlesel tüketim kültüründe eğitim görmüş bir 'dijital yerliler' neslidir (Antentas, 2015: 148).

İnternete erişim, çevrim içi katılım isteğini arttırmakta (Peña-López ve ark., 2014: 191) ve oldukça kolaylaştırmaktadır. Adeta internet ve dijital medya uygulamaları ile doğmuş bu neslin dijital medyayı protesto gösterilerinin organizasyonunda kullanmasının şaşırtıcı olmadığı söylenebilir. Asıl şaşırtıcı olan *Indignados*ların şüphe duyduğu geleneksel yazılı ve görsel medyanın bu sürecin içinde yer alması ve harekete dolaylı olarak destek olmalarıdır.

Özenle planlanmış bir protesto günü olarak başlayan 15 Mayıs, birkaç gün içinde hem kitlesel bir harekete hem de küresel bir medya olayına dönüşmüştür. Aşağıdaki liste, *Indignados* Hareketi'ne katkıda bulunan dijital medya eylemlerinin kısmi bir dökümüdür:

- Burbuja.info gibi forumlarda 20 Mayıs'a kadar 17.000 bildirim
- Bloglara, ör. en iyi blog yazarı Ignacio Escobar'a saatte 10.000 ziyaretçi
- Manifestolar, basın bültenleri ve rehberler gibi ortak çalışma belgeleri
- İspanya'nın seçim sistemine ilişkin pedagojik materyaller
- Dijital medya formlarının analog versiyonları, ör. meydanlardaki kiosklerde post-it tweetleri
- Çevrim içi ve basılı olarak yayınlanan karikatürler
- Ana akım ve alternatif telsiz telefon girişleri
- İspanyol Devrimi adlı Flickr grubu de dâhil olmak üzere halk fotoğrafçılığı
- Video klipler, ör. Bağımsız bir medya şirketi tarafından *Puerta del Sol*'un 40 saniyelik havadan görünümü 24 saatten kısa bir sürede 275.000 kez izlenmiştir
- Alternatif medya canlı yayınları
- Bağlantı tavsiye siteleri, özellikle Meneame, eşi benzeri görülmemiş bir çevrim içi trafik artışı sağlamıştır
- Facebook – 10 Haziran itibarıyla DRY Facebook grubu tek başına 400.000 üyeye ulaşmıştır
- 15M'ye ilişkin Twitter kullanıcıları, 25 Nisan'da 2000'den biraz fazla ve 15 Mayıs'ta ise 4544 kullanıcıya ulaşmış; 22 Mayıs'a kadar bu rakam on kat artarak 45.731 olmuştur. DRY 22 Ağustos'a kadar 94.000'den fazla takipçi sayısına ulaşmıştır (Postill, 2014: 59).

*Indignados*lar, hem doğrudan sosyal ağlarda viral olarak yayılan görüntüler ve mesajlar aracılığıyla hem de dolaylı olarak, anonim Twitter akışları ve YouTube videoları temel basın kaynakları olarak alındığında, halkla etkileyici iletişim seviyeleri yakalamışlardır. Eylemleri İspanya'da ve yurtdışında günlük haber haline gelmiştir. Protestocular yerel ve ulusal haberlerde kişisel mesajlarının genel olarak olumlu bir şekilde yer almasını sağlamışlardır - yine kurumların sınırlarının dışına ve sokaklara yayılan toplu eylemler için olumlu haberler almanın zorluğuna dair bilindik gözlemlere meydan okumuşlardır. İstihdam ve ekonomi ile ilgili endişeleri iletmenin yanı sıra, hareketin mesajı insanların demokratik sistemin, tüm partilerin, liderlerin, bankaların ve uluslararası mali güçlerin etkisi altında olduğudur. Bilindik sivil toplum örgütleriyle ilişki kurmaktan kaçınmalarına, liderlerin olmamasına ve çok az geleneksel örgütlenme sergilemesine karşın *Indignados*'un gayet başarılı (Bennett ve Segerberg, 2012: 741-742) olduğu değerlendirilir.

Dijital medya (örneğin, Facebook, Twitter, bloglar, canlı yayın yapan televizyon, alternatif çevrim içi dergiler), protestocuların daha önce toplu eylemin mümkün olmadığı yeni şekillerde, yerlerde ve durumlarda birlikte hareket etmelerini sağlamak için iletişim ve örgütlenme platformları olarak işlev görür (Rovisco, 2016: 48). Bu çerçevede *Indignados* eylemcileri 15 Mayıs protesto

hazırlıklarında Twitter'ı başarılı bir şekilde kullanmışlardır. #15M veya #15mani (#15mdemo) gibi Twitter etiketleri aracılığıyla DRY destekçileri hem kısa sürede protestocuları bir araya getirmeyi hem de kampanyaların değişen siyasi ve duygusal tonunu da belirlemeyi başarmışlardır. Belirli protestolar veya yetki suiistimallerine ilişkin paylaşılan nano hikâyeler kısa ömürlü olabilir, ancak zamanla yüz binlerce insan arasında güçlü bir ortak amaç duygusu meydana getirirler. Birlikte, yozlaşmış siyasi ve ekonomik düzene karşı halk mücadelesinin büyük bir anlatısını oluştururlar. DRY'nin gösterilerden önceki stratejisinin önemli bir parçası, seferberliği düzenli olarak Twitter'ın en çok konuşulan veya beğenilenler listesine girmesini sağlamaktır. Anahtar kelimeler sık sık değiştirilerek ve takipçilerin yeni kararlaştırılan etiketi tekrar paylaşması teşvik edilerek en çok konuşulanlar veya beğenilenler listesine girmesi sağlanmaktadır. Böylece daha geniş bir kitesine ulaşılması hedeflenir (Postill, 2014: 56-57). Sosyal medyanın blogcu, öğrenciler, eylemciler ve daha da önemlisi sayısız sıradan vatandaş tarafından yaygın bir şekilde kullanıldığı (Rovisco, 2016: 446) göz önüne alındığında *Indignados*'un bu hedefini gerçekleştirdiği görülebilir ve bu durum hareketin çarpıcı bir özelliğini teşkil etmektedir.

Indignados Hareketi'nde çevrim içi ve çevrim dışı aktivizm dünyaları arasında güçlü bir bağ vardır. Hem internet hem de meydan, hareketin merkezi unsurlarıdır. Katılımcılar çevrim içi ve çevrim dışı veya dijital ve analogik arasındaki herhangi bir ayrımı reddeder. Bu iki alan karşılıklı olarak kurucu olarak görülür (Postill, 2014: 64). 15M ve sonraki hareketler (12M15M ve 25S) internette başlatılmış olmalarına karşın, fiziksel kamusal alanları işgal etmek için hızla çevrim dışına çıkmışlardır (Peña-López ve ark., 2014: 203). Meydanların işgali hareketin simgesel görüntülerinden biri olarak ortaya çıkarken dijital medyanın, özellikle Facebook ve Twitter gibi sosyal medya uygulamalarının seferberlik ve örgütlenme aracı olarak oynadığı rol de dikkat çekicidir. İletişim kurma ve organizasyon kapasitesi açısından, *Indignados* Hareketi bir 2.0 seferberliğidir – protestocuların % 65,3'ü çoktan seçmeli bir ankette gösteri çağrısını Facebook ve Twitter üzerinden öğrendiklerini bildirmiştir, bu çağrıyı arkadaşından öğrenme ise %34,7'dir (Rovisco, 2016: 446).

Sanal ve kentsel alanın hibritleşmesi hareket için önemlidir (Peña-López ve ark., 2014: 194). Bu melezleşmenin sosyal medya uygulamaları üzerinden sağlandığı görülmektedir. Sanal âlemde ortaya çıkan siyasi aktivizmin meydanlara ve kamusal alana yansıdığı görülmektedir. *Indignados* Hareketinde dijital medya uygulamaları üzerinden oluşan sanal birlikteliklerin meydan işgalleri ile çevrim dışına çıktığı ve fiziksel alanlarda vücut bulduğu görülebilir.

Sonuç

Günümüzde internet teknolojileri ve çevrim içi uygulamaları hayatımızda köklü değişikliklere sebebiyet vermiştir ve bu teknolojilerin yansımaları hala devam etmektedir. Bireyler arası ilişkiden birey iktidar arası ilişkilere kadar farklı alanlarda rutinlerimiz ve algılarımız üzerinde etkiye bulunmaktadır. Yalnızca etkiye bulunmakla kalmamış, iş yapma biçimlerimiz ve eylemlerimiz de değişmektedir. Siyaset yapma ve siyasi katılımı birlikte demokrasi anlayışımızı da etkilemektedir. İnternet teknolojileri ve çevrim içi uygulamalar üzerinden örgütlenen sanal cemaatler, bu birlikteliklerini yalnızca çevrim içinde değil çevrim dışında gerçek hayatta da sürdürmektedir. Demokratik sistem içerisinde yer al(a)mayan veya kendi taleplerinin çıktıyla

dönüş(e)mediğini düşünen hareketler, bu teknolojileri kullanarak ve daha iyi örgütlenerek siyasal karar alma süreçlerine etkiye bulunabilirler.

Demokrasilerin, daha fazla sayıda insanı siyasal karar alma sürecine dâhil ederek siyasi hayatı değiştirdiği (Möbner ve Kitcher, 2017: 7) düşünülüyorsa aynı şekilde de internetin ve çevrim içi uygulamaların siyasal karar alma süreçlerini etkilemeyi kolaylaştırdığı söylenebilir. En azından daha fazla insanın sesinin duyulmasının önünü açtığı görülebilir. İnternet ve dijital medya uygulamalarının demokratik potansiyeline inananların beklentileri bu doğrultudadır. Aksi düşüncede olanlar ise bu uygulamaların ve internet teknolojisinin demokrasi ve demokratikleşmenin önündeki sorunları çözüme kapasitesinin olmadığına inanırlar. Teknolojik imkânların baskıcı hükümetlere siyasal aktivizmi engelleyecek fırsatlar yarattığını vurgularlar. Bu hususun beklentilerin tam aksi bir sonuca sebebiyet vereceğini iddia ederler. Bu duruma örnek olarak da sadece otokratik rejimlerin değil günümüz Batılı demokrasilerinde de bu imkânları vatandaşların dijital ayak izlerini takip etmek için kullanıldığını vurgularlar.

Bu çalışmaya konu olan İspanyol *Indignados* Hareketi üzerinden bir değerlendirmeye varılacak olursa öncelikle İspanya'nın görece demokratik bir rejime sahip olduğunu belirtmek gerekir. Ancak İspanyol ana akım medya karşısında Öfkeliler Hareketi aktivistlerinin interneti ve dijital medya uygulamalarını yoğun ve etkili bir şekilde kullandığı görülebilir. Hükümetlerin uyguladığı ekonomik politikalara katılmayan ve demokrasiyi tabana yaymayı amaçlayan bu hareket öncelikle sanal âlemden bir araya gelmiş ve dijital uygulamalar üzerinden oluşan birliktelikler meydanlarda kurulan kamplar aracılığıyla çevrim dışına yansımıştır. Dijital uygulamalar üzerinden etkileşime giren ve kolaylıkla örgütlenen *Indignados*lar âdete çevrim içi bir kamusal alan oluşturmuşlardır. Kendi seslerinin duyulabileceği ve kendilerini ifade edebildikleri bu alanı meydan işgalleri ile kent merkezlerine taşımışlardır. Kamusal alanı dönüştürmüşlerdir. İletişim teknolojilerinin sağladığı küresel erişim imkânıyla sadece İspanya'da değil diğer Avrupa ülkelerinde de varlık göstermişlerdir. Diğer ülkelerdeki 'Öfkeliler' ile temasa geçerek eylem biçimlerini etkilemiş ve diğer hareketlerden etkilenmişlerdir. 2011 yılını bu açıdan değerlendirmek gerekir. O dönem farklı ülkelerde isyanlar, ayaklanmalar ve protesto gösterileri yaşanmıştır. Bu hareketlerin ortak noktasının interneti ve çevrim içi uygulamaları yoğun ve etkin olarak kullanmaları olduğu görülebilir.

Çalışmada *Indignados* Hareketi'nin internet teknolojisini ve dijital uygulamaları nasıl etkin bir şekilde kullandığı değerlendirilmiştir. Ancak tek bir örnek vakadan yola çıkarak bu teknolojilerinin demokratik potansiyeli hakkında çıkarımda bulunmak veya bir genelleme yapmak mümkün değildir. Kitleli hareketlerin ortaya çıktığı ülkelerin her birinin farklı sosyokültürel ve sosyoekonomik yapıları ve tarihsel arka planları vardır. Yönetim sistemleri de farklılık göstermektedir. Farklı devlet mekanizmaları da internet teknolojisinin sağladığı imkânları kendi çıkarları doğrultusunda sivil eylemcileri vazgeçirmek veya bastırmak için kullanabilmektedir. Sanal cemaatlere çevrim içi kamusal alanda da müsaade edilmemektedir ve çevrim dışına çıkma ihtimalleri söz konusu olamamaktadır. Bu nedenle internet teknolojileri demokrasiyi demokratikleştirecek kullanımlarının yanı sıra ters 'demokratikleşme dalgaları'nı tetikleyebilecek potansiyele de sahiptir.

KAYNAKÇA

- Abbott. J. (2012). Democracy@internet.org revisited: Analysing the socio-political impact of the internet and new social media in East Asia. *Third World Quarterly*. 33(2). 333–357. <https://doi.org/10.1080/01436597.2012.666015>.
- Abbott. J. P. (2001). Democracyinternet.asia? The challenges to the emancipatory potential of the net: Lessons from China and Malaysia. *Third World Quarterly*. 22(1). 99–114. <https://doi.org/10.1080/01436590020022600>.
- Anduiza. E., Cristancho, C., & Sabucedo, J. M. (2014). Mobilization through online social networks: The political protest of the Indignados in Spain. *Information Communication and Society*. 17(6). 750–764. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2013.808360>.
- Antentas. J. M. (2015). Internationalist Challenges: Antiglobalisation, Occupy and Indignados. *Globalizations*. 13(4). 37–41. <https://doi.org/10.1080/14747731.2015.1041270>.
- Arif. R. (2016). Internet as a hope or a hoax for emerging democracies: Revisiting the concept of citizenship in the digital age. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 236 (December 2015). 4–8. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.12.002>.
- Barbas. A., & Postill, J. (2017). Communication activism as a school of politics: Lessons from Spain's Indignados movement. *Journal of Communication*, 64(2). 1–19. <https://doi.org/10.1111/jcom.12321>.
- Bennett. W. L., & Segerberg, A. (2012). The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics. *Information Communication and Society*. 15(5). 739–768. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.670661>.
- Bohman. J. (2004). Expanding dialogue: The internet, the public sphere and prospects for transnational democracy. *The Sociological Review*. 52(1_suppl). 131–155. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954x.2004.00477.x>.
- Buchstein. H. (1997). Bytes that bite: The internet and deliberative democracy. *Constellations*. 4(2). 248–263.
- Büyükküpcü. A. (2017). *Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketler Üzerindeki Etkisi: Gezi Parkı Örnek Olayı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Dahlberg. L. (2007). The internet, deliberative democracy and power: Radicalizing the public sphere. *International Journal of Media & Cultural Politics*. 3(1). 47–64. <https://doi.org/10.1386/macp.3.1.47/1>.
- Evans. O. (2019). Digital politics: internet and democracy in Africa. *Journal of Economic Studies*. 46(1). 169–191. <https://doi.org/10.1108/JES-08-2017-0234>.
- Faber. S., & Seguí, B. (2019). Spain After the Indignados/15M Movement. *Spain After the Indignados/15M Movement* (Ed. O. Pereira-Zazo & S. L. Torres. (s. 171–187). Palgrave Macmillan. Cham. s. 171-187.
- Ferdinand. P. (2000). The internet, democracy and democratization. *Democratization*. 7(1). 1–17. <https://doi.org/10.1080/13510340008403642>.
- Ferré-Pavía. C., & García, C. P. (2015). News or social mobilization? An exploratory study about

- the role of Twitter in the Spanish Indignados protests. *Catalan Journal of Communication and Cultural Studies*. 7(1), 21–36. https://doi.org/10.1386/cjcs.7.1.21_1.
- Gerbaudo. P. (2012). *Tweets and The Streets: Social Media and Contemporary Activism*. UK: Pluto Press.
- Gimmler. A. (2001). Deliberative democracy, the public sphere and the internet. *Philosophy & Social Criticism*. 27(4). 21–39. <https://doi.org/10.1177/019145370102700402>.
- Güven. E. (2021). Manuel Castells'in ağ toplumu kavramı ve ötekiler: Yeni toplumsal hareketler ve marjinal yapılanmalar. *Global Media Edition TR Edition*. 12(23). 1–27.
- Habermas. J. (1987). *The Philosophical Discourse of Modernity*. Polity Press.
- Hill. D. T., & Sen, K. (2000). The internet in Indonesia's new democracy. *Democratization*. 7(1). 119–136. <https://doi.org/10.1080/13510340008403648>.
- Hoff. J., & Bjerke, F. (2005). Fences and gates in cyberspace: Is the internet becoming a threat to democracy? *Information Polity*. 10(1–2). 141–151. <https://doi.org/10.3233/ip-2005-0070>.
- Howard. P. (2011). *The Digital Origins of Dictatorship and Democracy: Information Technology and Political Islam*. New York: Oxford University Press.
- Kaldor. M., Selchow, S., Sean, D., & Murray-Leach, T. (2012). *The “bubbling up” of subterranean politics in Europe*. <https://eprints.lse.ac.uk/44873/1/The%20E2%80%98bubbling%20up%E2%80%99%20of%20subterranean%20politics%20in%20Europe%28lsero%29.pdf>.
- Konieczny. P. (2009). Governance, organization, and democracy on the internet: The iron law and the evolution of Wikipedia. *Sociological Forum*. 24(1). 162–192. <https://doi.org/10.1111/j.1573-7861.2008.01090.x>.
- Kyriakidou. M., & Olivas Osuna, J. J. (2017). The Indignados protests in the Spanish and Greek press: Moving beyond the ‘protest paradigm’? *European Journal of Communication*. 32(5). 457–472. <https://doi.org/10.1177/0267323117720342>.
- Leane. G. W. G. (2010). Deliberative democracy and the internet: New possibilities for legitimising law through public discourse? *Canadian Journal of Law & Jurisprudence*. 23(2). 373–401. <https://doi.org/10.1017/s0841820900004975>.
- Lee. S. H. (2017). Digital democracy in Asia: The impact of the Asian internet on political participation. *Journal of Information Technology and Politics*. 14(1). 62–82. <https://doi.org/10.1080/19331681.2016.1214095>.
- Mansfield-Devine. S. (2018). Hacking democracy: Abusing the internet for political gain. *Network Security*. 2018(10). 15–19. [https://doi.org/10.1016/S1353-4858\(18\)30102-8](https://doi.org/10.1016/S1353-4858(18)30102-8).
- Möbner. N., & Kitcher, P. (2017). Knowledge, democracy, and the internet. *Minerva*. 55(1). 1–24. <https://doi.org/10.1007/s11024-016-9310-0>.
- Nisbet. E. C., Stoycheff, E., & Pearce, K. E. (2012). *Internet use and democratic demands: A multinational, multilevel model of internet use and citizen attitudes about democracy*. 62(2). 249–265. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2012.01627.x>.
- Papa. V., & Milioni, D. L. (2016). "I don't wear blinkers, all right?" The multiple meanings of civic identity in the Indignados and the role of social media. *Javnost*. 23(3). 290–306. <https://doi.org/10.1080/13183222.2016.1210464>.
- Peña-López. I., Congosto, M., & Aragón, P. (2014). Spanish Indignados and the evolution of the

- 15M movement on Twitter: Towards networked para-institutions. *Journal of Spanish Cultural Studies*. 15(1–2). 189–216. <https://doi.org/10.1080/14636204.2014.931678>.
- Persily, N., & Persily, N. (2018). The 2016 U.S. election: Can democracy survive the internet? *Journal of Democracy*. 28(2). 63–76. <https://muse.jhu.edu/article/653377/summary>.
- Porta, D., & Andretta, M. (2013). Protesting for justice and democracy: Italian Indignados? *Contemporary Italian Politics*. 5(1). 37–41. <https://doi.org/10.1080/23248823.2013.783196>.
- Postill, J. (2014). Democracy in an age of viral reality: A media epidemiography of Spain's Indignados movement. *Ethnography*. 15(1). 51–69. <https://doi.org/10.1177/1466138113502513>
- Romanos, E. (2016). Immigrants as brokers: dialogical diffusion from Spanish Indignados to Occupy Wall Street. *Social Movement Studies*. 15(3). 247–262. <https://doi.org/10.1080/14742837.2015.1095084>
- Rovisco, M. (2016). A new “Europe from below” cosmopolitan citizenship, digital media and the Indignados social movement. *Comparative European Politics*. 14(4). 435–457. <https://doi.org/10.1057/cep.2015.30>
- Ruijgrok, K. (2017). From the web to the streets: Internet and protests under authoritarian regimes. *Democratization*, 24(3), 498–520. <https://doi.org/10.1080/13510347.2016.1223630>
- Shah, N. M., Bahadur, A. S., & Adnan, A. M. (2018). Rebirth of democracy in Pakistan through internet. *Indian Journal of Science and Technology*. 11(31). 1–9. <https://doi.org/10.17485/ijst/2018/v11i31/130214>
- Stoycheff, E. (2020). Relatively democratic: How perceived internet interference shapes attitudes about democracy. *International Journal of Press/Politics*. 25(3). 390–406. <https://doi.org/10.1177/1940161220909741>
- Theocharis, Y., Lowe, W., van Deth, J. W., & García-Albacete, G. (2015). Using Twitter to mobilize protest action: Online mobilization patterns and action repertoires in the Occupy Wall Street, Indignados, and Aganaktismenoi movements. *Information Communication and Society*. 18(2). 202–220. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2014.948035>
- Zaid, B. (2016). Internet and democracy in Morocco: A force for change and an instrument for repression. *Global Media and Communication*. 12(1). 49–66. <https://doi.org/10.1177/1742766515626826>